

ERAKUSLEEN FORMEI BURUZ

Bergara, 1978 - IX - 7

Rotaetxe, Karmele

0. Zenbait irakasbide bitartez, zabaltzen ari diren erakusleen formak hauèk dira:

A

ABSOLUTOA		ERGATIBOA	
<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>
hau.....	hauk	honek.....	hauek
hori	horik	horrek.....	horiek
hura	haik	hark	haiek

Euskaltzaindiak, argi ta garbi, gomendaturik ala ez, ez dakit.

Dena dela, aipatutako formak batasunari dagozkionez gero, puntu hontaz Euskaltzaindiaren eritzia jakitea ona izango litzateke. Hain zuzen, gauza bat da mintzairerako formak ahozko errejistroan errespetatzea ta, oker ezpa nago, hèmendik dator "gomendazio"ren esanahia; bestea, berriz, orain dugun egokera: goiko formak, jakina denez, Euskaltzaindian dauden lagun batzuek sartu dituzte eurèn metodoetan (*Euskalduntzen, Euskara mailaka*, esate baterako) ta Alfabetatzeko lanean zabaldu ere (*Euskalduntzen, Alfabetatzea*). Hortaz, badirudi, neurri batez Euskaltzaindiak berak horrelako formak ontzat eman ditula.

1. Proposatuko nituzke formak (beste irakasbide bazuetan datozenak) hauèk dira:

B

edo 1) *Gipuzk.*

ABSOLUTO		ERGATIBO	
<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>
hau.....	hauèk	honek.....	hauèk
hori	hoièk	horrek.....	hoièk
hura	haièk	harek.....	haièk

edo 2) *Bizk.*

ABSOLUTO		ERGATIBO	
<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>
hau.....	honèk	honek.....	honèk
hori	horrèk	horrek.....	horrèk
ha	harèk	harek.....	harèk

Bietan, zenbait sinkretismo agertzen da: 1) = Gipuzk.) Plaralezko formen artean; 2) = Bizk.) huetaz gainera, segmental-azterketari, soilik, begiratu, ergatiboko singular eta pluralaren artean ere bai. Bizkaiko formetan gertatzen den sinkretismo hau, baina, euskalkirik gehienetako izen-sintagman (SN) gertatzen da (ikus W. II. JACOBSEN Jr. "Nominative-Ergative Syncretism in Basque", in ASJU VI, 1972 67-109), ta hain zuzen *azentuaren* bitartez markatzen da numeroko (nonbreko) oposizioa. Nire hipotesian oposizio hori ager daiteke azentuaren bitartez edo azentuaren oihartzun baten bitartez (Karmele ROTAETXE — *Estudio estructural del euskara de Ondarroa*, Cap. 2.2 eta 3.04 bereiz.—L. Zugaza, Durango, 1978). Dena dela, beste sinkretismoa —proposatzen dudana B)ko forma bietan agertzen dena ta pluralezko absoluto ta ergatiborako adierazle berdinak ematen dituenaz aztertzean, kontutan eduki behar da ez garela inoiz ere hitzez hitz mintzatzen. Gure hitzàk esaldietan sartzen ditugu ta aditzak (-tr.) / (+ tr.) izen-sintagmaren funtzioa argitaratzen digu. Horrez gain, eta hizkuntza guztietan bezala, kontestua ere (nahiz situaziokoak, nahiz testukoak) zenbait informazio (eta, batzuetan, behar den gutzia) ekartzen digu.

2. Proposatzen ditudan forma hauèn alde, ez dut arrazoirik eman behar: entzuten eta erabiltzen direlako bizi-bizikiak baitira. Hori dela ta, B) formen arteko aukera egitean, frekuentziari begira behar zaiola esango nuke.

Lehenik aipatu ditudan A) formàk, alderantziz, justifikatu egin behar: nondik datozen, zenbait eta nongo bizilagunek erabiltzen dituzten, gutxienez. Hitz batez, horrelakoen auke-ratzeak azalpen batzuk eskatzen ditulako ezin sartu da irakaskintzan "norma" bezela.

3. Gure hizkuntza (batua nahiz batu gaberik) bizi delako behar dugu bizia, ta inork ez du aldatzeko botererik, nahiko arrazoirik eman gabe. Hizlariàk egiten eta moldatzen dute hizkuntza (edozein hizkuntza). Horregaitik, onartua izango den erakusleen sistema hizketen arteko lokarri bat izan behar da. Ez zait ahazten, sinkretismoetan akatsak ikusten dituztenentzat, proposatzen dudana sistema B1/edo B2) honi defektibo eritziko diotenik. Baina, giza-hizkuntza guztiak zenbait sinkretismo erakusten duten, zeren, sinkretismo gabeturik agertzen diren kodigoàk, hain zuzen, lengoiaia artifizialak baitira. (Informatikan erabiltzen direnak, esaterako).

Ikuspundu horretatik, nire txosten honen helburua ez da berria: Arantzazuko postulatu bat gogora ekarri nahi-izan dizuet: "nahiago dugu euskara bizia edozein azaleko edertasun baino" (L. MITXELENA—"Ortografia", in *Euskera*, XIII, 1968, 203 or.).